

УДК 330.8

Трансформація надбання історії економічної думки Заходу щодо підходів раціоналізації організації виробництва у сучасний розвиток агроформувань.

Розкошна О.А., к.е.н., Сумський аграрний національний університет

Ефективному розвитку сільськогосподарського виробництва, як специфічної галузі народного господарства України представлено різноманітним форм господарювання сприятиме системний, комплексний підхід щодо вдосконалення внутрігосподарських відносин у напрямку забезпечення збалансованості всіх складових елементів виробничого процесу.

З приводу оптимізації функціонування господарських структур існує достатньо думок (поглядів) вітчизняних вчених-класиків, але для більш повної уяви, розуміння значущості впровадження раціональної організації діяльності господарських систем доцільно буде звернутися до надбання історії економічної думки Заходу представлено різноманітним організаційних підходів щодо цього.

Так, геніальні мислителі французького Просвітництва Вольтер і Ж.Ж.Русо перевагу віддавали приватній власності, як основі організаційних перетворень. Зокрема Ж.Ж.Русо вважав за доцільне при нестабільній ситуації у суспільстві обов'язкове регулювання форм власності. Пізніше представники інституціоналізму, видатні американські вчені-економісти (початок ХХ ст.-20 роки) Т.Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл у процесі дослідження закономірностей дії економічних законів вивчали фактори, що впливають на процес оптимізації організації діяльності підприємств. Основним впливовим фактором вчені вважали форму власності як економічну основу розвитку підприємства. Досліджуючи корпоративні типи підприємств, заснованих на приватній власності, на предмет організації системи управління в них Т.Веблен вважав за недоцільне відокремлення функцій управління від власника (у даному типі підприємств функції управління, здійснюють, переважно, наймані

менеджери). На його думку, бажання отримати прибуток при такій системі управління призведе до недбалого використання ресурсного потенціалу, природних багатств. Вчений віддавав перевагу капіталістам, які приймають безпосередню участь в управлінні підприємством.

Аналогічної точки зору дотримувались його послідовники, зокрема: А.Берлі, Г.Мінз, Р. Тагвелл, С.Чейз.

На думку Дж.Коммонса, який акцентував увагу на оптимізації організації правових відносин, саме останні виконують первинну роль в упорядкуванні організації певної господарюючої структури та подальшого її функціонування. Вчений був прибічником побудови договірної системи взаємовідносин на підприємстві, а саме укладання колективних договорів, відводячи їм роль “гальмувачів” стосовно виникнення конфліктних ситуацій.

Один з перших в буржуазній політичній економії У. Мітчелл відмічав необхідність здійснення на високому рівні планування діяльності підприємств, як запоруки щодо забезпечення їх ефективності. Планування за У.Мітчеллом повинно бути сталим, повинно носити індикативний та рекомендаційний характер [1, с. 473].

Видатний англійський економіст А.Сміт вважав, що підвищення ефективності господарської діяльності можливе за умов правильної організації системи економічного стимулювання як виробництва в цілому так і безпосередніх виробників. Проблему оптимального поєднання особистих матеріальних і суспільних інтересів вчений вважав однією з центральних проблем економіки, а поглиблений поділ праці за функціональними ознаками - основним фактором підвищення її продуктивності [4, с. 557].

Англієць Дж.Кейнс вбачав можливість забезпечення нормального розвитку економіки через створення активної держави. До того ж вченим були застосовані макроекономічні показники стосовно здійснення аналізу економічних процесів. Одним з основних постулатів вчення Дж. Кейнса є припущення, що умови процвітання певної фірми не обов'язково ідентичні

умовам процвітання економіки в цілому. Протиріччям, які матимуть місце між ними можна запобігти завдячуючи встановленню загальнонаціональних економічних пропорцій, перш за все щодо співвідношення між попитом і пропозицією[3, с.494].

Відомо, що успішні організаційні перетворення на підприємстві є результатом ефективного управління. З цього приводу заслуговує на увагу модель раціональної бюрократичної організації німецького вченого економіста, соціолога М.Вебера, яка на його думку в повній мірі забезпечуватиме належну реалізацію функцій управління на будь-якому підприємстві. Запропонована модель характеризується такими основними ознаками: поглиблений поділ праці за функціональним та чітка побудова організації за ієрархічним принципом, системою правил і норм, що визначають права і обов'язки працівників, побудова внутрішньої системи взаємовідносин між посадовими особами, підбір кадрів за формальними ознаками на конкурентній основі [6, с. 27]. Як свідчить досвід, більшості з успішно функціонуючих сучасних господарських структур властиві саме вище перелічені ознаки. З приводу того, що деякі автори ототожнюють „бюрократію” з канцелярською тяганиною, яка зумовлює нездатність господарюючого суб'єкта швидко адаптуватися до ринкового простору, можемо зауважити, що такого роду негативні явища є наслідками, в переважній більшості, недоліків стосовно застосування правил виконання певної роботи, встановлення цілей організації, нечіткої структурованості останньої тощо.

На межі 19 - 20 ст. австрійський економіст Й Шумпетер відстоював позицію щодо необхідності формування конкурентоздатних господарських структур, які б були пристосовані до функціонування в ринковому середовищі, ототожнюючи останнє з “абсолютною” конкуренцією[5]. Вчений запропонував концепцію ефективної конкуренції згідно якої остання можлива лише за умов безперервного потоку нововведень, що суттєво змінюють ситуацію на ринку. Саме нововведення відкривають можливості стосовно вдосконалення не лише

технологічних процесів і виробленої продукції а й економічного середовища, системи взаємодії, взаємовідносин суб'єктів ринку. Прагнення останніх щодо здобуття зверхприбутків сприятиме утворенню динамічної активної конкуренції і навпаки. Вирішальну роль стосовно генерування та реалізації новітніх ідей Й.Шумпетер відводить крупним виробникам, які мають значні фінансові, матеріальні ресурси, тобто спроможні здійснювати довгострокові інвестиційні проекти, що передбачають впровадження нововведень.

Отже, намагаючись трансформувати погляди вченого в сьогодення розвитку сільського господарства можна констатувати, що дрібні приватні сільськогосподарські формування за обмеженістю ресурсного потенціалу не здатні, в повній мірі, створювати активну конкуренцію, майже не спроможні займатися інноваційною діяльністю, а тому вони не можуть бути повноцінними суб'єктами ринкового простору. Недосконалість організаційно-економічного механізму діяльності господарських формувань в сільському господарстві, його багатокладність, вимагає суворого дотримання методологічних підходів розроблених вченими-аграріями стосовно організації ведення сільського господарства, хоча б з приводу того, які ж саме галузі останнього доцільно сконцентрувати в крупних господарствах, а які - в невеличких приватних підприємствах та господарствах населення.

В підтвердження вище викладеної думки фізіократ Ф.Кене відводячи вагому роль аграрній галузі, говорив про необхідність вдосконалення організації та методів ведення сільського господарства. Вчений вважав за необхідне заміну натурального господарства, яке базується на недосконалій (примітивній) техніці крупними фермерськими господарствами, які працюють саме на ринок, засновані на значних вкладеннях капіталу, з використанням найманої праці і які сприятимуть підвищенню агрокультури. В статті "Зерно" Ф.Кене наводить дані щодо порівняння продукції, яка вироблялась при сучасній усталеній на той період системі ведення сільського господарства з продукцією, яка вироблялась по раціональній системі. Аналіз даних свідчив

про переваги саме раціональної системи виробництва продукції сільського господарства, що забезпечує підвищення його ефективності у 2-4 рази [2, с. 95-96].

Таким чином, вище наведені підходи економістів - класиків Заходу щодо організаційних перетворень не втратили актуальності і сьогодні, заслуговують на детальне вивчення і подальшу реалізацію в ринкових умовах господарювання. На нашу думку, прийняття до уваги вітчизняними господарськими агроформуваннями вище викладених положень і рекомендацій сприятиме вирішенню проблеми забезпечення досконалості організаційних перетворень в них.

Список використаних літературних джерел:

1. Всемирная история экономической мысли. - М.: Мысль, 1990. - 4 т. - 590 с.
2. Кенэ Ф. Избранные экономические произведения. - М.: Соцэкгиз, 1960. - 551 с.
3. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег. М.:Эконом., 1978. – 454с.
4. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов. - М.: Л.:Соцэкгиз, 1935. - т.1. - 371 с.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития. (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). - М.: Прогресс, 1982. - 455 с.
6. Веснин В.Р. Основы менеджмента. – М.: «Триада, ЛТД », 1996.-384 с.